

ÁLLAMI LÉTÜNK ÉS A NEMZETI KIRÁLYSÁG.

Örömmel adunk helyet a kitűnő közjogász-professzor alábbi történetbölcseleti fejtegetéseinek, anélkül, hogy ezzel a *Széphalom* bármely irányban politikai álláspontot foglalna el.

I.

A magyar nemzet ezeréves államalakulata fennállásának hosszú ideje alatt gyakran került idegen államalakulatok ellentétes irányú hatalmi törekvéseinek útjába és összeütközési pontjába. Az ellenséges törekvéseknek nem tudott mindig egyenlő erővel ellentánni s ennek folytán állami léte nem egyszer fenyegetve volt, elhomályosult és eldarabolódott. Napjainkban is a világháború forgatagából megcsonkítva és meggyalázva került ki.

Mennyi szerepe van a magyar nemzetetőnek a magyar állam megalakításában és fenntartásában; bizhatunk-e abban, hogy a magyar nemzet állami létét a jövőre is meg bírja óvni? E kérdések nem először vetődnek fel s válasz sem először adódik rájuk. De a régebben adott válaszok új helyzetünkben új megfontolást érdemelnek.

Mi a nemzetető? Valamely nemzet tagjaiban meglévő erkölcsi, szellemi és anyagi tehetségek és képességek, amelyeknek összeműködése, együttes hatása és közös felhasználása képessé teszi az illető nemzetet, hogy sajátos művelődési eredményeket érjen el és nemzeti jellegének megóvására és kifejlesztésére, valamint tagjai között a békés együttélés lehetőségének fenntartására alkalmas önálló hatalmi szervezetet, államot alkosson és tartson fenn. Ezek az erők nem mind egyenlő jelentőségűek. Legjelentékenyebbek az *erkölcsi erők* s legkevésbé azok az anyagiak. Ez utóbbiak az előbbiekkal megszerezhetők és megsokszorozhatók, de megfordítva nem.

A nemzetetőt alkotó erkölcsi, szellemi és anyagi képességek különféle irányokban nyilvánulhatnak. Az erkölcsi képességekhez tartoznak a *katonai tehetségek* és a mások felett uralkodni tudás ép úgy, mint a magasabb eszmékért való lelkesedni tudás és törekvés azok megvalósulására, valamint a nemzet egyes tagjaiban a nemzeti összetartozás tudata, a bizalom és akarat a nemzeti önálló érvényesülésre és az e célból való szervezkedésre való tehetség és akarás. De az erkölcsi képességekhez tartozik az oly magatartásra való tehetség is, amely a más nemzetek részéről való megbecsülésre és elismerésre vezet. A szellemi képességekhez tartozik a nemzet egyes tagjaiban a tudás és műveltség, a természetes józan ész, a gyakorlati szükségletek felismerésére való képesség és a helyes érzék, mely kellő időben való kielégítésüknek módját és eszközét egyértelműleg megtalálja.

De ide tartozik a végtelektől való tartózkodni tudás is, a helyes középútnak megítélése, a magasabb eszmék megvalósítására irányuló akarás mellett is az álomképek utáni szaladás mellőzése egy részt, a valóság rideg viszonyai között a realitás látszatával fellépő jelszavak által való el nem ámíthatás képessége másrészt.

Az anyagi képességekhez tartozik végül a nemzet tagjainak az egészséges, de túlzásba nem vitt s különösen az erkölcsi szempontokat háttérbe nem helyező és figyelmen kívül nem hagyó gazdálkodási képessége, a gazdasági szükségletek iránti érzék és az ebből származó megfelelő és előnyös vagyoni helyzet. E vagyoni helyzet előnyössé alakulásának mindenesetre elsőrendű feltétele annak a területnek a gazdasági erőkifejtésre alkalmas volta, amelyre a nemzet a maga életét és államát szerveződését alapítja és ennél fogva az államterületeknek fizikai strukturája, termékenysége, geográfiai arculata és konfigurációja elsőrangú feltételei minden nemzet erőkifejtésének és ez erőkifejtés eredményeként, előálló állami szerződésnek és állami életnek.

Tagadhatatlan, hogy a magyar nemzetben igen nagy mértékben megtalálhatjuk a nemzetet eme komponenseinek legtöbbször, habár egyik-másik talán kisebb mértékben van is meg, mintsem kívánatos lenne és hogy a nemzet állami szerveződésének előfeltételeit alkotó természeti viszonyok — bizonyos irányú hiányoktól eltekintve — igen kedvezőek.

Ha azonban részleteiben tekintjük az ezerévesnél idősebb magyar államélet folyamatát, rá kell jönnünk, hogy a nemzetet nem mindenkor nyilvánult meg egyforma mértékben. Volt idő, amidőn elgyengült, aláhanyatlott, elernyedtt és akkor államisége is elhalványult, leszorult, szinte elenyészett. Államiságának érvényesülése mindig együtt járt a nemzetet emelőkkel, a nemzet erkölcsi, szellemi és anyagi képességeinek megfelelő kifejtésével.

II.

Az állam valamely népnek hatalmi szervezete. Létrejön az által, hogy nemzeti közösség, vagy egységes földterület által összekötött nép saját erejéből alkotja meg és tartja fenn az államot és annak szervezetét. De létrejöhet az által is, hogy valamely egyén, vagy család, aki vagy amely anyagi helyzeténél és ebből folyólag egyesek anyagi érdekeltségénél fogva rendelkezik segéderőkkel, ezeknek segítségével hoz létre valamely nép felett hatalmi szervezetet, melynek élére áll s amely ennél fogva az illető egyén vagy család hatalmi szervezeteként tűnik elő. Az előbbi a népi, *nemzeti alapon álló állam*; az utóbbi a patrimonialis, *dinasztikus alapon álló állam*. E különféle irányú államalakítások gyakran összeszőődnek, de az egyik vagy másik iránynak túlnyomó volta megmarad s ez adja meg legtöbbszörre e tekintetben az illető államnak a jellegét.

Az évezredek hazáját elfoglaló magyarság állama elsősorban a nemzet erejével jött létre. E nemzeti államalakulásnak volt vezetője; ily vezető nélkül népi államalakulás sem jöhet létre. De e vezető a nemzet erejére támaszkodva a nemzeti erők felhasználásával és a nemzet érdekében irányította az államalakulást. Voltak ugyan mozzanatok, melyek a magyar államalakulásba is patrimonialis szint vegyítettek, mások, amelyek idegen erőknek nem nemzeti, hanem vallásos szem-

pontokból irányított közreműködését vetették felszínre, de az egész magyar államalakulás nemzeti alapjellelvonását ezek a mozzanatok nem változtatták meg. A magyar állam az Árpád-házi királyok egész idejében nemzeti állam és nemzeti királyság volt, nemcsak azért, mert királyaik a magyar nemzetből származtak és ahhoz tartoztak, hanem azért is, mert törekvéseiket, államvezérlő működésüket a nemzeti erők felhasználásával és legfőképp arra támaszkodva fejtették ki. Ha voltak is ebben a korban oly mozzanatok, melyek egyes királyoknál a dinasztikus érdekek ápolását jelentették, — ami az akkori már erős elterjedésnek induló dinasztikus államalakulások behatása folytán szinte elkerülhetetlen volt — ez az előbb jelzett körülményen nem változtatott.

A nemzet erejére támaszkodó magyar állam ebben a korban súlyos külviszonyok között nemcsak hogy fenn tudta magát tartani, hanem jelentékeny sikereket is ért el úgy, hogy szinte nagyhatalommá vált. Ennek oka nemcsak a viszonyok és körülmények szerencsés találkozása, hanem a nemzet erejének többnyire megfelelő vezetés alatt történt kifejtése volt.

Az Árpád-házi királyok kihalta utáni korszakban, abban, amelyet a történet vegyes-házbeli királyok korszakának nevez, a legellentétebb irányok hatottak egymás után és ez időben a nemzeti erőknek legmagasabb kifejtése után a nemzeti erők teljes elernyedése és szétmorzsolódása váltakozva követték egymást. A nemzetből kinőtt királyi ház után a nemzet önkebelében nem talált új királyi családot és királyért idegenbe ment és az idegenből való királykölcsonzés gyakorlata az egész időszakban fennállott, kivételével a Hunyadiak aránylag rövid, de fényes uralmának. Ez a körülmény már önmagában a nemzeti erőnek meggyengülését jelentette.

De az idegenből vett királyi uralomnak egyéb következményei is voltak, melyek a nemzeti erő további gyengülését jelentették.

Az e korszakbeli négy idegen dinasztia közül háromból származó királyaink kapcsolatukat eredeti, származási helyükkel fenn tartották s azoknak uralkodóivá is váltak, vagy azok maradtak. E helyzetüknek következménye volt, hogy a magyar állam ügyeinek intézését meg kellett osztaniok más államok ügyeinek intézésével s hogy a magyar állam ügyeinek intézésében nemcsak idegen szempontoknak és céloknak, hanem idegen tényezőknek is befolyást engedtek és e befolyással a magyar nemzeti szempontokat és tényezőket háttérbe szorították s ez természetesen a magyar nemzet-erő fokozására nem hathatott.

Ha nem is mindjárt, de a XV. század közepétől kezdve azzal az indokolással is néztek idegen uralkodó után, hogy a keletről jövő s mind inkább fenyegetővé váló veszély, a *török előretörés* ellen hathatósabban védekezhessenek. Ez a felfogás bizonyos szempontból indokolt lehetett, de más szempontból a mellett, hogy a közjogi és a magánjogi viszonyok összezavarására vall, kicsinyhitűséget, saját erőkben való bizalmatlanságot jelentett s a mellett egyáltalán

nem vált be; mert mikor a nemzet a török ellenében saját erejére támaszkodott, mint a Hunyadiak idejében, akkor e tekintetben is lényeges eredményeket ért el; mikor idegenből várt segítséget, az eredmény többnyire siralmas kudarc lett. A nemzeti erők meggyengüléséből és megbénításából eredő siralmas kudarc, melyet csak előmozdított az általános demoralizáció, jelzi a következő korszaknak is a kezdetét. Ez a kudarc volt a mohácsi vész.

Mint már az Árpád-házi királyok korában, úgy ebben az időben is kétfelől jött a terjeszkedési törekvés Magyarország felé. Az egyik nyugat felől, Németországból; a másik kelet felől a török részéről. De míg azelőtt e két terjeszkedő törekvés csak egymás után lépett fel, most egyszerre vették közre Magyarországot s Magyarországot e tekintetben valóban két tűz közé szorult.

Mind a két törekvés régebbi keletű. A Németországból jövő: az osztrák tartományokat a XIII. század végén hűbérül nyert és a német-római császári méltóságot is elért családnak, az „osztrák háznak” volt szívós kitartással követett törekvése. Következménye volt e törekvés a már előbb vázolt patrimonialis jellegű, akkor általánosan elterjedt dinasztikus családi politikának, amelynek tipikus, legfőbb zászlóvivője épen az osztrák ház volt; de szinte természetes következménye volt e család által birtokolt német-osztrák tartományok geográfiai helyzetének is, amely-nél fogva e területek önmagukban önálló államalakításra nem alkalmasak, hanem rá vannak szorulva, hogy vagy más területekhez csatoltassanak, vagy más területeket megszerazzenek és azokat szolgálatukra kényszerítsék. Ily megszerzendő és kihasználható területül kiválóan alkalmas volt Magyarország területe.

A mohácsi vész után Magyarország a két ellentétes törekvés ütköző pontjába került s meg kellett oldania a kérdést, hogy a két törekvés között saját önhálló államiságát miképen tarthatja fenn s létét miképen óvhatja meg.

Ellenségesebbnek és veszélyesebbnek első pillanatra a keletről jövőnek kellett feltűnnie, amely felléptétől kezdve ilyenek tekintetű: s amellyel szemben az ellenséges magatartást a vallási szempontok is támogatták. Ezzel szemben a másik irányú törekvés nem lépett fel nyílt ellenségkép, hanem inkább segítőként kínálkozott, és így nem lehet csodálkozni, hogy volt pártja annak a felfogásnak, hogy e segítőkész el kell fogadni abban a formában, amelyben felkínálva volt s hogy a dinasztia nélkül maradt nemzet új uralkodóját az idegen, de segítséggel kecsegtető osztrák házból válassza.

A nemzet zöme azonban nem ezen az állásponton volt. Ugyanezt vallotta ekkor is, amit 68 év előtt, mikor a habsburgi V. László halálával üresedett meg a királyi szék és midőn a nemzeti erőre támaszkodó visszahatás az osztrák III. Frigyes minden mesterkedése dacára azt a Mátyás királyt választotta meg nagy lelkesedéssel, akinek megválasztását valóban nem volt oka megbánni.

A nemzet zöme tehát ennek az álláspontnak megfelelően meg is választotta Szapolyai Jánost nemzeti királyául; azonban a nemzetnek másik, mindenesetre jóval kisebb része, I. Ferdinánd személyében az osztrák dinasztia egyik tagját nyilvánította Magyarország királyává.

A következmények ismeretesek. Az ország két részre oszlott, egyik a nemzeti királyság mellett kitartott, a másik az idegen uralkodó királyságát fogadta el. A nemzeti király legyőzete ezt és pártját arra bírta, hogy az addig ellenségül tekintett török hatalommal szövetkezzék és annak pártfogása alá helyezze magát. A megosztás a magyar állami lét szempontjából a kérdésnek a legkevésbé szerencsés megoldása volt, mert ez által a nemzet erői kétfelől jövő terjeszkedő törekvés közepette nemcsak megosztottak, hanem gyakran egymás ellen fordultak, egymást ellensúlyozva a két ellentétes törekvést segítették s megkönnyítették, hogy azok célt érjenek.

Eltérők lehetnek a nézetek a felett, hogy a nemzetnek melyik irányban kellett volna egyesülnie; abban-e, amely az idegen uralkodó uralma alá adta magát, hogy ennek vezetése alatt álljon ellen a török terjeszkedésnek; avagy abban, amely a török szövetséget és pártfogást fogadta el, hogy ennek segítségével verje vissza a másik irányból jövő terjeszkedési törekvést és ez által saját nemzeti állami létét biztosítsa, ha talán nem is teljes formai függetlenségben.

Mind a kettő mellett hozhatók fel érvek, s egyéni találgatás dolga annak a megállapítása, hogy mi lett volna az egyik és mi a másik esetben. De talán az megállapítható, hogy bármelyik irányban fejt ki a nemzet megosztatlanul államalkotó erejét, a viszonyok a magyar állami létre előnyösebben alakultak volna, mint ahogy tényleg alakultak.

A nemzeti királyság mellett kitartó országrész az erdélyi fejedelemségben és a hozzácsatlakozott keletmagyarországi részekben folytatta önálló állami létét, de hogy azt fenntarthassa, a török pártfogásra szorult és ez által attól függésbe került. Igaz, hogy ez a függés általában nem volt nagyon nyomasztó és a belső állami fejlődésnek teljes szabadságot, a nemzeti erők kifejlesztésének nagy lehetőséget engedett. Állami területét, birtokállományát, mely kezdetben elég nagy volt, a törökkel szemben még sem bírta egészen megóvni s a török hatalom e területből jókora darabokat közvetlen uralma alá hajtott. Erre azonban alkalmat és okot jóformán mindig az adott, hogy politikájának vezető tényezői lelépve a szövetség és pártfogás kiindulási alapijáról a másik országrésszel való egyesítés végett ismételten megkísérelték Erdélyt is a másik országrész felett uralkodó osztrák ház uralma alá juttatni, amelynek birtokai pedig most már a török terjeszkedésnek legfőbb tárgyai voltak.

Az erdélyi politika vezetőinek emez eljárása a törökkel szemben kétségtelenül a szövetségi hűség megszegése volt, amellyel

szemben a török részről az országfoglalás képében alkalmazott megtorlás és biztosítékszerzés viszont az ő szempontjából teljesen jogosultnak tűnik fel.

Az ország másik része, mely elfogadta az idegen dinasztia uralmát, formailag megtartotta saját államiságát, de a valóságban ott a magyar államiság fokenként lejjebb szállva, végül majdnem teljesen elenyészett s benne az idegen befolyás és uralom mindent maga alá hajtott.

A nemzeti erő ez ország részben jóformán kimerült abban, hogy küzdött az idegen befolyás ellen, igyekezett annak ellenére is önálló államiságát hol lanyhábban, hol erősebben, végül összeesküvésben és fegyveres felkelésben kirobbanva fenntartani, ami azonban csak akkor sikerült, mikor a másik, a nemzeti alapon álló államot fenntartó ország rész, vagyis Erdély támogatását és segélyét nyerte meg; ami viszont csak akkor volt lehetséges, ha ehhez az a török hatalom is hozzájárult, mellyel az osztrák uralom alatt álló országrészeknek állandóan hadakoznia kellett.

Eme hadakozások között azután volt alkalma a nyugati országrésznek is az államalkotó nemzeti erő egyik nyilvánulását, a katonai erényeket kifejezteni. E hadakozások nemzeti hősokeket termeltek, de az állami terület megóvása s az elveszett terület visszaszerzése tekintetében jelentékeny eredményre nem vezettek és ismét vitatkozás tárgya lehet, vajjon a nemzetnek hasznára, avagy inkább kárára váltak-e?

Eme másik, az idegen uralkodó uralma alá helyezkedett országrészeknek sem sikerült ugyanis a török terjeszkedést megakadályozni. Az idegen uralkodó által megígért és kilátásba helyezett segély — mely legfőbb tárgyi indokául tekintetett ez uralom elfogadásának — elmaradt s az idegen uralkodók megelégedtek azzal, hogy Magyarországnak megszerzett része törzsbirtokaik számára a török becsapásokkal szemben védgátul és levezető területül szolgált. Másrészt azonban épen az osztrák ház uralmának elfogadása adott okot a Franciaország szövetségeseiként is eljáró török hatalomnak arra, hogy most már nem Magyarország ellen lépjen föl, melynek nemzeti fejedelme a francia királlyal együtt vele szövetségben és pártfogása alatt állott, hanem a „bécsi király“, a keresztény császár ellen indítson támadó hadjáratokat. Amennyiben tehát Magyarországnak eme területe török hódítás és hadjárat tárgya lett: mint az osztrák ház birtoka, mint a német császárt támogató országrész lett azzá.

Az idegen uralkodóknak királlyá választása tehát nemhogy segélyt nyújtott volna a török terjeszkedéssel szemben, hanem ellenkezőleg azt egyenesen előidézte és oka lett annak, hogy Magyarországnak több mint harmadrésze közvetlenül török uralom alá került.

Mikor azután a XVII. század vége felé a török hatalom az osztrák ház németországi törzsbirtokait már közvetlenül fenyegette s ennek következtében megindult az a hadjárat, mely a másfél-száz évvel előbb tett ígéret megvalósításaként a török hatalmat Magyarországnak területéről kiszorította: ezt az idegen uralkodóhata-

lom majdnem kizárólag idegen fegyverek segélyével tette, mert időközben a magyar katonaságot a minimálisra olvasztotta s lehetőleg mellőzte. A töröktől „felszabadított” országot pedig az idegen uralkodó a maga számára meghódítottnak nyilvánította.

Ugyanekkor a török hatalom lehanyatlása következtében az erre támaszkodó nemzeti államalakulat, Erdély sem bírta önálló állami létét fenntartani s erkölcsi és anyagi erőiben különben is meggyengülve a másik országrész felett uralkodó idegen hatalom alá került.

Magyarország tehát ekkor egyesítettett ugyan, de nem frázis, ha azt mondjuk, hogy akkor a nemzet teljesen erőtlennül feküdt az új hódító lábai előtt.

Ennek az elerőtlenedésnek jelei voltak az osztrák ház uralmának az örökösödési jog alapján való megállapítása és az *Arany Bulla* ellentállási záradékának eltörlése.

Az államalkotó nemzeti erők még egvszer megkísérelték az érvényesülésüket II. Rákóczi Ferenc felkelésével, azonban ez elnyomatván, az anyagilag amúgy is teljesen kimerült nemzet erői még jobban elgyengültek s az osztrák ház nőági örökösödését és az osztrák tartományokkal való együttes birtoklás elvét elfogadó 1723. évi u. n. „pragmatika sanctio” meghozatalával a nemzeti erők elernyedése elérte a legmélyebb pontját.

III.

Az ezután következő másfél százados korszak a nemzeti erők állandó gyengeségének és szinte állami létünk megsemmisülésének korszaka, melynek csak a végén találkozunk a nemzeti erők jelentékeny fellendülésével és ezzel állami létünk újra megerősödésével.

Az idegen dinasztia, melynek számára Magyarország csak hatalmának növelésére való egyik birtok és nem öncéllal bíró külön állami alakulat volt, különféle birtokaiból az eddigihez képest öntudatosabban és sikeresebben egységes állami alakulat létrehozására törekedett és ennek jogi alapiául a *pragmatica sanctio*-t tette. Ez egységes államalakulatban külön magyar állami létnek nem volt helye; befelé engedtek ugyan Magyarországnak alárendelt kérdésekben és külsőségekben némi különállást, de a lényegben külön magyar állam akkor nem létezett. Ezt, a magyar államiságot eltüntető, egységes nagyobb államalakulatot, mely azután 1804-ben az *osztrák császárság* nevére vette fel, célozta és munkálta egyaránt az egyénileg vonzó és bájos uralkodónó az ő asszonyi ügyességével; a fennköltten gondolkodó, nemes egvénségű, de egyoldalúan elfoglalt uralkodó erőszakos rendszabályaival és a jóindulatu, de családi tradícióktól áthatott és világosan nem látó uralkodó az által, hogy környezetének hatása alá kerülve szabad kezett engedett az akkor minden szabadabb mozgást elnyomni kívánó makacsul maradi kormányzatnak.

Mindez természetes következménye volt az előzményeknek; következménye volt a fennálló viszonyoknak, elsősorban annak,

hogy Magyarország — folytatásaként a XIV. században megkezdett irányzatnak — idegen dinasztit választott uralkodóházának, amelyet nemzetivé tenni nem bírt és ez által lemondott arról, hogy állami életének vezetője nemzeti alapon álló külön állami szervezet fenntartásán működjék és szinte elkerülhetetlenné tette azt, hogy állami életének ez a legfőbb tényezője államiségát leszorítsa és egy másik, magasabb államiségnek megalkotója legyen.

A középkori patrimonális felfogás elég gyakorivá tette azt, hogy több ország, mely addig külön államiséggel bírt, közös uralkodó alá kerüljön, u. n. *fejedelmi uniót* alkosson. Keresték az ily uniók keletkezésének és fenntartásának az okát a kérdéses államok érdektalankozásában is. De az államnak és különösen a nemzeti érdekekben keletkezett és nemzeti, népi alapon álló újkori államnak lényegével ellenkezik minden fejedelmi unio.

Monarchikus alkatú államban nem alárendelt dolog, hogy állami életének legfőbb tényezője olyan legyen, ki az állam testét alkotó nemzettel azonosítja magát, ki annak érdekében kívül más érdeket nem ismer s akinek egyik állam érdekeit egy másik állam érdekeiért nem kell feláldoznia. Ez pedig csak úgy lehetséges, ha az uralkodó csak egyetlen egy államnak a feje.

Ezért minden fejedelmi unio, legyen az akár u. n. „realis“, akár u. n. „personalis“, természetellenes, a bnormis állapot, amely épen ennél fogva normális viszonyok között soká fenn nem állhat és vagy arra vezet, hogy a közös uralkodó vezetése és uralma alatt egységes állam jön létre, vagy arra, hogy az illető államok szétváljanak és az uralkodó közössége megszűnik. E két irányú fejlődés annyira a dolog természetéből következik, hogy az egyiknek vagy a másiknak okvetlenül be kell következnie. Hogy melyik következik be, az attól függ, hogy melyik államalkotó tényező az erősebb.

A XVIII. században a magyar államalkotó nemzeti erő kifáradva a megelőző eredménytelen küzdelmekben s elvesztvén addigi támaszát, a hatalmasabb dinasztikus erő által megtörve egészen elalélt s ezután működése jóformán egészen szünetelt; a nemzeti öntudat álomban szunnyadt, melyből néha-néha feléledt és megkísérelte a felkelést, de azután ismét visszahanyatlott.

A nemzet vezető felső rétege nemzetiségéből kivetkőzve a nemzeti erőtényezők közül egészen kimaradt és a dinasztikus erőtényezőknek vált eszközévé; a nemzet többi része a rendiség elavult sáncai mögött keresett menedéket s ez által szinte akadályává lett a nemzeti erők másirányú kifejlődésének. Ezzel szemben a fejedelmi hatalom a nyugati eszmék behatása alatt is, — mert ez a kor volt a nyugaton a fejedelmi abszolútizmus virágzó korszaka — erőteljesen működött és ennél fogva az osztrák ház uralma alatt álló országokban más, mint ez országok összességére kiterjedő és így Magyarországot is, de csak mint tartományt magában foglaló egységes államalakítás felülről kiindulva nem is volt képzelhető.

E dinasztikus erő oly nagy volt, hogy még a nemzeti erőket is szolgálatába bírta állítani. A nemzeti erő nem bírván érvényesülni a külön államalakulásban, valamiben mégis nyilvánult és ez volt a katonai erény. E katonai erényeket a dinasztikus hatalom teljesen olyan érdekekben használta fel, amely csak dinasztikus volt s amely a magyar nemzeti érdekekkel tulajdonképpen ellenkezett.

A XVIII. század végén kitört francia forradalom hatásaként a nemzeti erők Magyarországon is felébredtek, de rövid felbuzdulás után ismét ellanyhultak és a dinasztikus tényezőknek sikerült a nemzeti katonai erőket ismét a dinasztikus érdekek szolgálatába állítani és ez által a nemzeti erők érvényesülését akadályozni.

S z é c h e n y i felléptével kezdődött újra a nemzeti erők kifejtése. Amit ő a nemzet anyagi és szellemi erőinek kifejlesztése tekintetében megkezdett, folytatta K o s s u t h a politikai irányú nemzeti erők kifejlesztése és életrekeltése tekintetében és így keletkezett az 1848. évi törvényhozás, amely a magyar államiságot az addigi papíros létről a valóságba akarta átvinni. A nemzeti erőknek eme politikai irányú érvényesülése természetesen összeütközésbe került az egységes dinasztikus államalakítás törekvésével és ez az összeütközés vonta maga után az 1848. évi szabadságharcot, amelynek folyamán a magyar nemzeti erő oly hosszú szunnyadás után csodálatra méltó magasságokra emelkedett. A nemzeterő azonban mégis legyőzetett, mert leverésére és elnyomására különféle dinasztikus erők egyesültek és mert ezeknek több segítő eszköz állott rendelkezésükre.

A magyar nemzeti erőnek törekvése a saját magyar államiságának helyreállítására tehát akkor nem sikerült és az egységes, dinasztikus államalakulásnak következményei most már formailag is levonattak és kimondattak. Az egységes, dinasztikus államalakító törekvésnek ez a sikere azonban nem volt tartós. E törekvés aránylag rövid idő múlva kénytelen volt a magyar nemzeterőt, mely az előállott állapotban nem nyugodott meg, tekintetbe venni és azzal meg egyezni és így jött létre Deák Ferencnek a viszonyokhoz mért, bölcs vezetése alatt az 1867. évi kiegyezés, mely a saját magyar államiságot visszaállította; nem ugyan abban a mértékben, amelyben az 1848. évi törvényhozás akarta, de mégis oly mértékben, amilyenben hosszú idő óta nem érvényesült.

(Folyt. köv.)

(Szeged.)

Polner Ödön.